

Põhikooli ajaloo lõpueksam 2021

Hindamisjuhend

- Eksamitööd hinnatakse täispunktides.
- Avatud vastustega küsimuste õigeid vastuseid võib olla mitu. Selliste ülesannete puhul on hindamisjuhendis toodud vastuste näited. **Töös tuleb õigeks lugeda kõik sisult õiged vastused, mida hindamisjuhendis pole antud.** Punkti andmisel peab hindaja olema veendunud, et õpilasel on teemast või ajastust adekvaatne arusaam. Punkti ei tohi anda, kui fakti-, mõiste- või sõnastusvead näitavad, et õpilane ei oma teemast piisavat ülevaadet või ei suuda oma teadmisi konteksti rakendada. Samuti ei tohi punkti anda küsimusest mööda vastamise korral.
- Arutluse hindamiskriteeriumid on esitatud osaoskuste kaupa. Iga arutlust peab lugema ja hindama vähemalt kaks eksamikomisjoni liiget.
- Võimalikult objektiivse ja võrdse hindamise tagamiseks on soovitatav hinnata kõiki töid korraga üksikülesannete kaupa.
- Kõik punktide märkimiseks ettenähtud kastid tuleb täita. Kui õpilane vastab valesti, tuleb kasti kirjutada null (0), vastamata ülesande puhul tuleb kasti märkida kriips (–).
- Iga ülesande juures tuleb täita kokkuvõttev hindamiskast, mis on osaülesannete kastidest eraldatud jämedama joonega ja asub ülesande töökäsuga samal joonel. Sinna tuleb märkida vastava ülesande osaülesannete eest kogutud punktide summa. Kui ülesandel ei ole osaülesandeid, tuleb ülesande eest antud punktid märkida üksnes jämeda joonega kasti, mille paremas alumises nurgas on järjekorranumber (nagu osaülesannetel).

Näide:

1. Eesti iseseisvumine. 3 p	3 p
1.1. Pane Eesti iseseisvumisega seotud sündmused kronoloogiliselt õigesse järjekorda. Alusta varaseimast. 1 p	1 ÜL 1
<u>4</u> Tartu rahu	
<u>2</u> Punaarmee sissetung Narva	
<u>1</u> Eesti Vabariigi väljakuulutamine	1 p 1
<u>3</u> Võnnu lahing	
1.2. Millist nendest päevadest tähistatakse tänapäeval võidupühana? 1 p	
<u>Tartu rahu</u>	1 p 0₂
1.3. Nimeta üks põhjus, miks Tartu rahule allakirjutamine oli Eesti jaoks oluline. 1 p	
<u>_____</u>	
<u>_____</u>	1 p –₃

- Eksamitööd hinnatakse sel aastal ainult punktidega, mida hindeks ei teisendata.

I OSA. ARUTLUS. 15 P

Vali teemadest **üks** ja kirjuta arutlus. Pea meeles, et arutluse sissejuhatuse, teemaarenduse ja kokkuvõtte peavad moodustama seotud terviku. Suunavad küsimused aitavad sul teemat lahti mõtestada. Vali ise neile vastamise järjekord. Arutluse pikkus peaks olema **vähemalt 120 sõna**.

1. Tartu rahuleping kindlustas Eesti Vabariigi püsijäämise

1. Mil viisil on Tartu rahu seotud Eesti Vabariigi sünni ja Vabadussõjaga?
2. Miks oli Tartu rahulepingu sõlmimine oluline?
3. Millised olid Tartu rahulepingu tingimused?
4. Missugused Tartu rahulepingu tingimused on tänini täitmata või ei tunnustata idanaabri poolt?
5. Miks on Tartu rahulepingut nimetatud Eesti Vabariigi sünnitunnistuseks?

2. Eesti tee iseseisvuse taastamisel

1. Millal ja miks kaotas Eesti iseseisvuse?
2. Missugused Eestis toimunud sündmused kujundasid iseseisvuse taastamise käiku?
3. Mil määral avaldas Eesti iseseisvuse taastamisele mõju rahvusvaheline olukord?
4. Mil viisil sõltus Eesti taasiseseisvumine poliitilistest arengutest Nõukogude Liidus?
5. Mis oli sinu hinnangul kõige olulisem tegur Eesti taasiseseisvumisprotsessi õnnestumisel?

3. Elu Eestis 1980. aastate algul ja 2004. aastal

1. Mille poolest erines poliitiline kord Eestis 1980. aastate algul ja 2004. aastal?
2. Missuguseid poliitilisi vabadusi ja õigusi said inimesed kasutada võrreldavatel aegadel?
3. Millised olid Eesti ja Eesti elanike suhted välismaailmaga ja rahvusvaheline koostöö võrreldavatel aegadel?
4. Missuguseid piiranguid ja võimalusi esitasid plaanimajandus ja turumajandus Eesti elanikele?
5. Missugusel ajajärgul eelistaksid elada sina? Põhjenda.

4. XX sajand ja naised

1. Missugune oli naiste poliitiline, majanduslik ja sotsiaalne seisund enne esimest maailmasõda?
2. Millised muutused toimusid naiste elus esimese ja teise maailmasõja mõjul?
3. Milliseid väljakutseid esitas teise maailmasõja järgne maailm naistele ühiskondlikus ja eraelus?
4. Kuidas väljendus naiste ühiskondlik positsioon moes ja olmes?
5. Anna kokkuvõttev hinnang naiste ühiskondliku, majandusliku ja poliitilise rolli muutumisele XX sajandil.

Arutluse hindamine

Teksti ülesehitus/struktuur 2 p

- 0 – tekst ei ole sisulis-vormiline tervik (nt puuduvad sissejuhatus ja/või kokkuvõte);
- 1 – teksti ülesehitus on ebaloogiline (nt teksti mõni osa ei täida eesmärki; sissejuhatus või kokkuvõte on teemaga nõrgalt seotud);
- 2 – tekst on ülesehituselt sisulis-vormiline tervik (arutlusel on sissejuhatus, teemaarendus, kokkuvõte).

Teema avamine ja analüüs 4 p

- 0 – tekst ei ole teemakohane, tekstis esitatu on seostamata;
- 1 – tekst vastab teemale, kuid on lihtsakoeline jutustus;
- 2 – teema on avatud pealiskaudselt ja ühekülselt, põhineb valdavalt näidetel;
- 3 – teema on avatud piisavalt, tekst on kirjeldav-jutustav;
- 4 – teema on avatud põhjalikult, analüüs põhineb võrdlusel, põhjus-tagajärg seostel.

Ajastu tundmine, orienteerumine ajas 2 p

- 0 – õpilane asetab sündmused valesse ajajärku;
- 1 – õpilane orienteerub ajastus, ent ajab segamini sündmuste toimumise järjekorra või toob sisse mõned käsitletavas ajas mitte toimunud sündmused;
- 2 – õpilane orienteerub ajas adekvaatselt.

Faktid 3 p

- 0 – töös on jämedad factivead, näiteid/fakte pole esitatud;
- 1 – faktid pole teemaga seotud, töös on üksikuid kergemaid faktivigu;
- 2 – esitatud on üksikud teemaga seostatud faktid;
- 3 – fakte on esitatud piisavalt.

Järeldused ja hinnangud 2 p

- 0 – järeldused ja hinnangud puuduvad, ei ole teema- või asjakohased;
- 1 – kirjutajal on oma seisukoht, kuid seda ei ole põhjendatud;
- 2 – kirjutajal on oma seisukoht, mis on argumentide ja näidetega põhjendatud.

Õigekeelsus ja stiil 2 p

- 0 – teksti sõnastus on halb või raskesti mõistetav, esinevad tõsised õigekeelsusvead;
- 1 – esineb üksikuid sõnastus- ja/või õigekeelsusvigu;
- 2 – teksti sõnastus ja õigekeelsus on korrektsed.

II OSA. KÜSIMUSED. 60 P

EESTI AJALUGU (30 p)

I. EESTI 1918–1944 10 p

1. Eesti Vabariik. 3 p

Jooni alla kursiivis esitatud valikust õige mõiste. Kõik õiged 3 p, 4–5 õiget 2 p, 2–3 õiget 1 p.

Iseseisvusmanifest kuulutas, et Eesti on demokraatlik / autokraatlik / sotsialistlik vabariik. See tähendab, et *parlament* / Asutav kogu / valitsus ehk täidesaatev võim pidi olema eraldatud nii seadusandlikust kui ka kohtuvõimust. 1920. aastal võeti vastu Eesti esimene põhiseadus. Selle alusel Eesti Vabariigis presidendi ametikohta ei olnud. Tema ametiülesandeid täitis valitsusjuht, keda nimetati *peaministriks* / riigivanemaks / sõjaväe ülemjuhatajaks.

1920. aastatel arenes Eesti majandus ja ühiskond kiiresti. Positiivse arengu katkestas ülemaailmse majanduskriisi / teise maailmasõja / nõukogude okupatsiooni jõudmine Eestisse 1930. aastal. Eesti majandus varises kokku ja majanduslikud raskused tõid endaga kaasa ka poliitilise pahameele suurenemise. Vabadussõjas võidelnud meeste baasil kogus populaarsust *sotsiaaldemokraatide* / kommunistide / vapside liikumine. Poliitilised vastuolud jõudsid haripunkti 1934. aasta varakevadel. 12. märtsil teostasid Konstantin Päts ja Johannes Laidoner sõjaväelise riigipöörde. Eestis algas nn suur depressioon / vaikiv ajastu / laulev revolutsioon.

2. Iseseisvuse kaotamine. 3 p

2.1. Mis riiki mõeldakse allikas 1 „võimsa naabri“ all? 1 p

Nõukogude Liitu

2.2. Millist sündmust kirjeldatakse allikas 2? Märki õige vastus plussiga (+). 1 p

☐	Oktoobripööre
☒	Juunipööre
☐	Metsavendade liikumise algus
☐	Eesti Vabariigi taastamise algus

2.3. Nimeta veel üks Balti riikide iseseisvuse kaotuseni viinud „riikalik protsess“ lisaks allikas 2 nimetatule ja põhjenda oma valikut. Vastamisel tugine ka allikale 1 ja 3. 1 p

Sündmus: **Molotovi-Ribbentropi pakti ja salaprotokollide sõlmimine**

Põhjendus: **Saksamaa ja Nõukogude Liit sõlmisid kokkuleppe, mille järgi jäid Eesti, Läti ja hiljem ka Leedu Nõukogude Liidu mõjusfääri. See andis Nõukogude Liidule vabad käed Balti riigid okupeerida.**

Sündmus: **Baaside Leping (Eesti Vabariigi ja Nõukogude Liidu vaheline vastastikuse abistamise pakt)**

Põhjendus: **Nõukogude Liit sundis sissetungi ähvardusel Eesti valitsust alla kirjutama lepingule, mille alusel toodi Eestisse Punaarmee baasid.**

Sisult õige vastus annab punkti.

3. Okupatsioonid. 4 p

3.1. Leia igale mõiste seletusele tekstis esile tõstetud sõnade hulgast õige vaste. 1 p

- a. **represseerimine** – surve avaldus, mahasurumine, karistus
- b. **mobiliseerima** – sõjaväekohuslasi tegevteenistusse kutsuma
- c. **okupeeritud** – võõra riigi relvajõudude kontrolli all olev (riik või selle osa)

3.2. Miks nimetatakse 1944. aastal Eesti pinnal toimunud lahinguid „vennatapusõjaks“? 1 p

Eestlased võitlesid 1944. aastal Eestis peetud lahingutes mõlemal vaenupoolel.

3.3. Miks hukkus teise maailmasõja käigus lisaks sõduritele ka palju Eesti tsiviilelanikke? Nimeta kaks põhjust. 2 p

- ***Poliitikute, sõjaväelaste ja kaitseväelaste, intelligentsi jt vastu viidi läbi poliitilised repressioonid, paljud neist tapeti või saadeti töö- ja vangilaagritesse;***
- ***Nõukogude Liidu lennuvägi pommitas Eesti linnasid;***
- ***Hävituspataljonid tapsid inimesi, keda süüdistati metsavendade aitamises;***
- ***Holokausti käigus tapeti Eestisse jäänud juudid;***
- ***Põgenemise käigus läks Läänemerele tormis põhja või uputati põgenike laevu jm.***

Sisult õige vastus annab punkti.

II. EESTI 1944–1991 9 p

1. Koolinoorte vastupanuvõitlus. 3 p

1.1. Miks levitati just 24. veebruaril sinimustvalget sümbolikat? 1 p

24. veebruar oli ja on Eesti Vabariigi sünnipäev. Nõukogude okupatsioonaaastatel oli sinimustvalge sümbolika ja Eesti sünnipäeva tähistamine keelatud, seega näidati sel viisil leppimatust ja protesti nõukogude võimu vastu.

1.2. Leia allikast kaks näidet noorte vastandlikust suhtumisest või käitumisest 24. veebruaril. 2 p

- ***Eesti Vabariigi sünnipäeva tähistavad sinimustvalged lipukesed ja lendlehed olid üles pandud tõenäoliselt koolinoorte poolt.***
- ***Komnoored osalesid sinimustvalgete lipukeste ärakorjamises.***

2. Vastupanuvõitlus. 3 p

2.1. Kuidas nimetatakse piltidel kujutatud inimesi, aastatel 1944–1953 Nõukogude võimule aktiivset relvastatud vastupanu osutanuid? Miks neid nii nimetatakse? 2 p

Nimetus: ***metsavennad***

Põhjus: ***nad varjasid ennast Nõukogude võimu eest enamasti metsas***

2.2. Milline 1949. aastal toimunud sündmus nõrgestas aktiivset vastupanu Nõukogude võimule? 1 p

Märtsiküüditamine

3. Majandussüsteemi lammutamine. 3 p

3.1. Leia tekstis kolm tegevust, mille abil lammutati Eesti senine majandussüsteem. 1 p

- **maareform**
- **sundkollektiviseerimine või kolhoseerimine**
- **(forsseeritud) industrialiseerimine**
- **plaanimajanduse kehtestamine**

3.2. Vali küsimusele 3.1 antud vastustest üks tegevus, mille abil majandussüsteem lammutati, ja ava selle sisu. 1 p

Lammutusviis: **maareform**

Sisu: **Maa kuulutati riigi omandiks. Suured talud likvideeriti. Talude suurus piirati 30 ha peale, seda ületav osa arvati riiklikku maafondi ja jagati nn uusmaasaajatele või jäeti sööti.**

Lammutusviis: **sundkollektiviseerimine või kolhoseerimine**

Sisu: **Maa sundvõõrandamise järel loodi ühismajandid (sovhoosid ja kolhoosid), millesse kuuluvad inimesed tegid ühiselt põllumajandustöid ning peaaegu kogu maa ja tootmiseks vajalik inventar olid ühisomandis.**

Lammutusviis: **(forsseeritud) industrialiseerimine**

Sisu: **Majanduses hakati jõuliselt eelisarendama sõja- ja rasketööstust.**

Lammutusviis: **plaanimajanduse kehtestamine**

Sisu: **Tootmine toimus riigi poolt ette antud plaanide alusel.**

Sisult õige vastus annab punkti.

3.3. Kuidas olid muutused majanduses seotud eestlaste osakaalu langemisega 61,5%-ni Eesti rahvastikust 1989. aastaks? 1 p

Industrialiseerimise käigus toodi Eestisse palju tööjõudu teistest liiduvabariikidest.

III. EESTI 1991–2004 11 p

1. Eesti iseseisvuse taastamine. 6 p

1.1. Millal taastati Eesti iseseisvus? Märgi kuupäev ja aasta. 1 p

20.08.1991

1.2. Märki plussiga (+) sündmused, mõisted ja isikud, mis on seotud Eesti iseseisvuse taastamisega. Mittesobilikud märki miinusega (–). Kõik õiged 2 p, 4–5 õiget 1 p.

+	Laulev revolutsioon
–	Marshalli plaan
+	Edgar Savisaar
+	IME majandusprogramm
–	Liitumine Rahvasteliiduga
+	Kodanike komiteede liikumine

1.3. Iseseisvuse taastamise eel ja järel viidi Eesti Vabariigis läbi hulgaliselt reforme. Nimeta neist kaks ja selgita nende olemust. 2 p (reformi nimetamine ja selgitus annavad kokku 1 p)

Reform: **omandireform**

Olemus: **Omandisuhete ümberkorraldamine, mille eesmärgiks oli omandi puutumatuse ja vaba ettevõtluse tagamine; omandiõiguse rikkumisega tehtud ülekohtu heastamine ning eelduste loomine turumajandusele üleminekuks.**

Reform: **rahareform**

Olemus: **Eralduti rublatsoonist, majandus avati vabaturule, loodi võimalus majanduslikuks suhtluseks lääneriikidega jm.**

Reform: **erastamine**

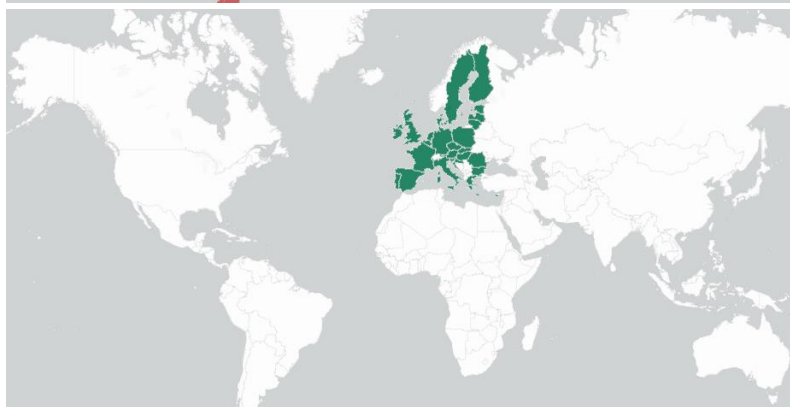
Olemus: **Riigile kuulunud vara (maa, ettevõtted jms) müüdi erakätesse.**

1.4. 1992. aasta rahvahääletusel võeti vastu Eesti riikluse seisukohalt oluline õigusakt. Nimeta see. 1 p

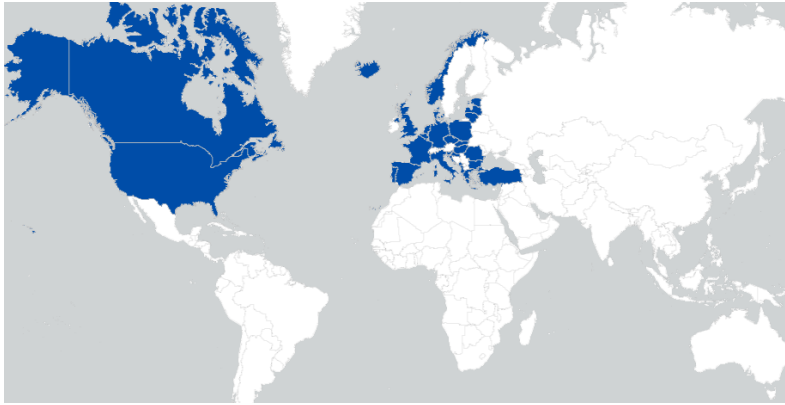
(Põhiseaduse Assamblee poolt esitatud) **põhiseaduse heakskiitmine**

2. Rahvusvahelised organisatsioonid. 5 p

2.1. Otsusta, milline kaart kujutab NATO, milline Euroopa Liidu ja milline ÜRO liikmesriike. Kirjuta rahvusvahelise organisatsiooni nimi kaardi kõrval asuvasse lahtrisse. Kõik õiged 2 p, üks õige 1 p.

Organisatsioon
ÜRO
Euroopa Liit

NATO

2.2. Otsusta, millist rahvusvahelist organisatsiooni tekst kirjeldab. Kirjuta kirjelduse ees olev täht organisatsiooni nime alla. *Kõik õiged 2 p, üks õige 1 p.*

ÜRO – **C** NATO – **B** Euroopa Liit – **A**

2.3. Millise rahvusvahelise organisatsiooniga liitus Eesti kõige varem? Märki õige vastus plussiga (+). *1 p*

+	ÜRO
	NATO
	Euroopa Liit

MAAILMA AJALUGU 30 p

IV. MAAILM KAHE MAAILMASÕJA VAHEL 1918–1939 8 p

1. Majanduskriis. 4 p

1.1. 1920. aastate lõpus alguse saanud suurel ülemaailmsel majanduskriisil oli mitu põhjust. Vali loetelust põhjus, mis oli sinu arvates kõige tähtsam. Märki see plussiga (+) ja põhjenda enda otsust. *1 p*

Variant 1: **Kaupade ületootmine**

Põhjendus: *Laod olid kaupa täis, kuid inimestel polnud raha või vajadust nende ostmiseks, mistõttu tootjad ei saanud raha tagasi ja läksid pankrotti.*

Variant 2: **Pangad andsid ja inimesed võtsid liiga kergekäeliselt laenu**

Põhjendus: *Ringluses oli liiga palju nn odava interressiga laenuraha, mis omakorda tõi kaasa suure nõudluse baasil üleüldise hinnatõusu (inflatsioon); laenatud raha ei pandud tootma uusi väärtusi; inimesed ei suutnud laenusid tagasi maksta ja kaotasid oma vara; pangad ei saanud välja laenatud raha tagasi ja läksid pankrotti.*

Variant 3: **Riik ei soovinud sekkuda majanduse reguleerimisse**

Põhjendus: *Tollaste arusaamade järgi ei tohtinud riik sekkuda majandusse, sest selles nähti kommunismi. Seepärast ei kasutanud riik maksustamist ja teisi võimalusi majanduselu tasakaalustamiseks.*

Sisult õige vastus annab punkti.

1.2. 1932. a Ameerika Ühendriikide presidendiks valitud Franklin Delano Roosevelt alustas kriisist väljumiseks uue kursi (*New Deal*) poliitikat. Too üks näide tema läbi viidud reformidest. 1 p

- **Riik lõi ajutised töökohad;**
- **Dollar devalveeriti;**
- **Eksporti elavdamiseks maksti ettevõtetele toetusi;**
- **Tootmise vähendamiseks maksti ettevõtetele toetusi;**
- **Täiendati sotsiaalhoolekande süsteemi (nt suurendati abirahasid ja toetusi, maksekorraldus muudeti paindlikumaks) jm;**

Sisult õige vastus annab punkti.

1.3. Otsusta, kas sündmus toimus enne või pärast majanduskriisi algust Ameerika Ühendriikides. Tähistä valik plussiga (+). Kõik õiged 2 p, 3–4 õiget 1 p.

Enne	Sündmus	Pärast
	Müncheni kokkuleppe sõlmimine	+
+	Rahvasteliidu loomine	
	Hitleri võimuletulek Saksamaal	+
+	Mussolini võimuletulek Itaalias	
	Atlandi harta sõlmimine	+

NB! Enam kui viie valiku (+) korral punkte ei anta.

2. Hümn Stalinile. 4 p

2.1. Milles väljendub juhikultus? Too tekstist kaks näidet. 2 p

- **Me elasime sajandite sajandil ning võisime näha Stalinit, meie innustavad juhti;**
- **Igaüks hüüab sinu nime, mis on tugev, kaunis, tark ja imeväärne;**
- **Sinu nimi on jäädvustatud igas tehases, igas masinas, igas paigas maailmas, igas inimsüdames;**
- **Ole tuhat korda tänatud, suur õpetaja Stalin!**

Sisult õige vastus annab punkti. Vastus ei pea olema tsitaat.

2.2. Nimeta lisaks juhikultusele veel kaks diktatuurset riigile omast tunnust. 2 p

- **Tsensuur**
- **Propaganda**
- **Ühe partei süsteem**
- **Sõnavabaduse puudumine**
- **Vabade valimiste puudumine**
- **Opositsiooni keelustamine ja tagakiusamine**
- **Korrakohase õigusemõistmise puudumine jm**

Sisult õige vastus annab punkti.

V. TEINE MAAILMASÕDA 11 p

1. Sõja ohvrid. 6 p

1.1. Millise perioodi riigipiire on kaardil kujutatud? Märki õige vastus plussiga ja põhjenda enda otsust. *Õige vastus ja põhjendus kokku 1 p*

☒	1938. aasta keskpaik
☐	1940. aasta lõpp
☐	1945. aasta suvi

Põhjendus:

- *Kaardil on Poola iseseisev riik esimese maailmasõja järgsetes piirides.*
- *Poola on ühendatud Poola koridori kaudu Läänemerega.*
- *Ida-Preisimaa on Poola koridoriga lõigatud ära ülejäänud Saksamaast.*
- *Tšehhoslovakkia on ühtne riik esimese maailmasõja järgsetes piirides.*
- *Balti riigid on iseseisvad.*
- *Austria riik on likvideeritud (Austria anšluss märtsis 1938).*
- *Karjala jääb Soome piiridesse jm.*

Sisult õige vastus annab punkti.

1.2. Mis Euroopa riigis oli teises maailmasõjas hukkunute osakaal rahvastikust kõige suurem? *1 p*

Poola

1.3. Ligi kaks kolmandikku teises maailmasõjas langenutest olid tsiviilisikud. Millises neljas riigis oli diagrammi andmetel surnud tsiviilisikute arv kõige suurem? *Kõik õiged 2 p, 3 õiget 1 p.*

Hiina, Nõukogude Liit, Poola, Indoneesia

1.4. Millise riigi suurt tsiviilohvrite arvu tekst kirjeldab? Märki õige vastus plussiga (+). *1 p*

☐	Eesti
☒	Poola
☐	Soome
☐	Prantsusmaa

1.5. Nimeta üks teises maailmasõjas neutraalseks jäänud Euroopa riik. *1 p*

Rootsi, Šveits, Hispaania, Portugal, Iirimaa, Türgi

2. Liitlaskonverentsid. 3 p

2.1. Teise maailmasõjaga on seotud Teherani, Jalta ja Potsdami konverentsid. Märki kolm riiki, mille liidrid nendel konverentsidel osalesid. *1 p*

- ***Suurbritannia***
- ***Ameerika Ühendriigid (USA)***
- ***Nõukogude Liit / NSV Liit / NSVL***

2.2. Nimeta üks konverentsidel osalenud riigijuht. 1 p

- **Roosevelt**
- **Churchill**
- **Stalin**
- **Truman**
- **Attlee**

2.3. Nimeta üks konverentsidel vastu võetud otsus. 1 p

- **Teise rinde avamine Normandias**
- **Alistatud Saksamaa jagamine neljaks okupatsioonitsooniks**
- **ÜRO asutamine**
- **Nõukogude Liidu astumine sõtta Jaapani vastu jm**

Sisult õige vastus annab punkti.

3. Sõja lõpp. 2 p

3.1. Millega läksid teise maailmasõja ajalukku kaks kaardil toodud Jaapani linna? 1 p

USA heitis neile tuumapommid.

3.2. Mis aastal algas ja mis aastal lõppes teine maailmasõda? Mõlemad õiged 1 p

Algas: **1939**

Lõppes: **1945**

VI. KÜLM SÕDA JA IDABLOKI LAGUNEMINE 7 p

1. Külma sõja kriisid. 3 p

1.1. Märki loetelus plussiga (+) üks sündmus, mis ei toimunud külma sõja ajal. 1 p

☐	Kuuba kriis
☐	Korea sõda
☒	Mandžuuria kriis
☐	Vietnami sõda
☐	Berliini blokaad

1.2. Millist ülesandes 1.1 loetletud kriisi on karikatuuril kujutatud? Põhjenda enda otsust. 2 p

Kriis: **Kuuba kriis**

Põhjendus:

- **Kuuba kriisi ajal oli maailm lähedal tuumasõja puhkemisele.**
- **Karikatuuril on kujutatud John F. Kennedy ja Nikita Hruštšov, kes olid Kuuba kriisi ajal vastavalt USA ja Nõukogude Liidu liidrid.**

Sisult õige vastus annab punkti.

2. Nõukogude Liidu kokkuvarisemine. 4 p

2.1. Mis oli glasnost? Märgi õige vastus plussiga (+). 1 p

+	Tsensuuri vähenemine ja sõnavabaduse suurenemine, avalikkuse laialdasem informeerimine.
	Protestiaktsioon Nõukogude Liidu keskkonnapoliitika vastu.
	Ajakirjanduse, trükiste, raadio- ja televisioonisaadete jms läbivaatamine riigiasutuste poolt.

2.2. Mis oli perestroika? 1 p

Perestroika ehk uutmine oli reformide programm Nõukogude Liidu majanduse ja poliitika kaasajastamiseks ning liberaliseerimiseks.

2.3. Kes oli Mihhail Gorbatšov? 1 p

Mihhail Gorbatšov oli Nõukogude Liidu liider, kes algatas perestroika ja glasnosti ning kelle ajal Nõukogude Liit lagunes.

Sisult õige vastus annab punkti.

2.4. Selgita Mihhail Gorbatšovi arvamust, et Tšornobõli tuumakatastroof mängis Nõukogude Liidu kokkuvarisemisel tähtsat rolli kui perestroika. 1 p

Tšornobõli katastroof andis tõuke sõna- ja ajakirjandusvabaduse suurenemisele, mis andis inimestele julgust enda õiguste eest võidelda. Paljudes liiduvabariikides, sealhulgas Eestis, hakati nõudma demokraatlikke õigusi ja iseseisvust. See viis Nõukogude Liidu lagunemiseni.

Sisult õige vastus annab punkti.

VII. KULTUUR XX SAJANDIL. ELUOLU XX SAJANDI TEISEL POOLEL 4 p

1. Raadio. 2 p

1.1. Milles seisnes raadio kui moodsa sidevahendi tähtsus? 1 p

- ***Raadio kaudu sai edastada olulisi teateid, uudiseid ja infot.***
- ***Raadio lubas kuulajatel tunda sidet kaugete paikade ja inimestega.***

Sisult õige vastus annab punkti.

1.2. Too üks näide, kuidas riikide poliitilises elus on kasutatud raadiot ja teisi massiteabevahendeid rahva mõjutamiseks. 1 p

- ***Need võimaldavad viia oma ideed korraga väga suure hulga inimesteni.***
- ***Need võimaldavad edastada propagandat: ülistada oma riiki, riigijuhti, kultuuri jms ning näidata teisi riike halvas valguses.***

Sisult õige vastus annab punkti. Vastusena saab õigeks lugeda nii üldistust kui ka üksiknäidet.

2. Teaduse ja tehnika areng. 2 p

Vali loetelust üks 20. sajandi teadus- või tehnikasaavutus ning nimeta sellega kaasnev üks positiivne ja üks negatiivne mõju või tagajärg. 2 p

Valik 1: *tuumaenergia kasutuselevõtt*

Positiivne mõju: *Tuumaenergia tootmine ei saasta atmosfääri ja veekogusid, ei nõua nii laialdast kaevandamist ega transporti kui näiteks kivisöest või põlevkivist elektri tootmine; tuumaenergia on kindel ja ressursisäästlik viis elektrit toota jm.*

Negatiivne mõju: *Tuumaelektrijaamad võivad lekete tõttu kaasa tuua katastroofilisi tagajärgi; radioaktiivseid jäätmeid tuleb turvaliselt käidelda ja ladustada, vastasel juhul on need loodusele ja inimesele väga ohtlikud; toorme kaevandamisega kaasneb keemilise ja radioloogilise reostuse oht; tuumaenergia baasil on loodud massihävitusrelvad jm.*

Valik 2: *keemia- ja biotehnoloogia areng*

Positiivne mõju: *Meditiin on tänu keemia- ja biotehnoloogiale arenenud ning suudab ravida üha rohkem haigusi ja vigastusi; geenmuundatud taimed on vastupidavamad ja aitavad võidelda näljahädadega jm.*

Negatiivne mõju: *Välja on arendatud keemia- ja biorelvad jm.*

Valik 3: *infotehnoloogia areng*

Positiivne mõju: *Suhtluskanalid võimaldavad kiiremat infovahetust; inimestel on kiire ligipääs tohutule hulgale informatsioonile jm.*

Negatiivne mõju: *Inimese eraelu saab kontrollida, tal on aina keerulisem enda privaatsust kaitsta; küberterrorism ja küberkiusamine; internetis on lihtne levitada väärinformatsiooni, petuskeeme jm.*

Valik 4: *kosmoseajastu algus*

Positiivne näide: *Kosmoseuuringutega seoses on arenenud meie teadmised füüsikast, kasutusele on võetud hulk uusi tehnoloogiaid, mis on jõudnud ka inimeste igapäevaellu (nt GPS); meie teadmised kosmosest on paranenud jm.*

Negatiivne näide: *Kosmosetehnika arendamisse läheb väga palju ressursi, mida saaks ära kasutada teistes valdkondades; tekkinud on palju kosmoseprügi jm.*

Sisult õige vastus annab punkti.